

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ МЕРЕЖІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

22. Villas-Boas-Mello, J.-A., & Rodrigues-de-Sousa, F. (2021). Percepción discente y prácticas de enseñanza en una institución brasileña de educación superior [Student perception and teaching practices in a Brazilian higher education institution]. *Revista Iberoamericana De Educación Superior*,

Vol. 12, No. 33, pp. 18–38. DOI: <https://doi.org/10.22201/iisu.e.20072872e.2021.33.855> [in Spanish].

Стаття надійшла до редакції: 05.03.2026

Прийнято до друку: 18.05.2026

Опубліковано: 29.05.2026

УДК 378:[373.5.091.12.011.3-051:94]:001.4:81'37] (438+477)
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.358068>

Геннадій Черевичний, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри новітньої історії України історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
докторант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9094-8732>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ МЕРЕЖІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

У статті розкрито теоретико-аналітичне бачення автора щодо концептуалізації виокремлення базових понять наукового дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів історії в українських і польських університетах. Проаналізовано низку наукових публікацій і досліджень щодо розуміння науковцями безпосередньо понять “концепт”, “семантика”, “семантична мережа”, “базові поняття дослідження” тощо. Акцентовано на важливості вивчення і побудови семантичної мережі наукового дослідження, що уможливило визначення її основних концептів та виокремлення базових понять шляхом побудови тезаурусної моделі професійної підготовки майбутніх учителів історії в контексті набуття ними університетської педагогічної освіти історичного спрямування.

Новизна дослідження полягає у тому, що уперше розглянуто основні концепти семантичного аналізу базових понять наукового дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів історії в українських і польських університетах засобами компаративістики. Проаналізовано термінополе, виокремлено актуальні поняття, терміни, дефініції, категорії. Практичний аспект дослідження знаходиться у площині теоретичного обґрунтування та реалізації підходів у побудові семантичної мережі базового понятійно-категоріального апарату професійної підготовки майбутніх учителів історії на прикладі університетської освіти України і Республіки Польща.

Перспективами подальших наукових розвідок є уточнення визначення базових понять, які є підґрунтям докторського дослідження, у процесі апробаційних дискусій та упровадження у практику освітньої діяльності, зокрема в професійну підготовку майбутніх учителів історії з екстраполяцією провідного зарубіжного досвіду, зокрема університетів Республіки Польща.

Стаття є результатом теоретико-аналітичного пошуку та узагальнення наукового здобутку дослідників сучасності.

Ключові слова: підготовка учителів історії; семантична мережа; компаративний аналіз; українські університети; польські університети.

Рис. 1. Літ. 20.

Gennadij Czerewycznij, Ph.D. (History), Associate Professor,
Associate Professor of the Contemporary History of Ukraine Department,
Taras Shevchenko National University of Kyiv;
Doctoral Researcher (in Education) of Ivan Zyzun Institute of Pedagogical Education
and Adult Education of the NAES of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9094-8732>

CONCEPTUALIZATION OF A SEMANTIC NETWORK FOR RESEARCH ON THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS IN UKRAINIAN AND POLISH UNIVERSITIES

The article reveals the author's theoretical and analytical vision of conceptualising the basic concepts of scientific research into the system of professional training of future history teachers at Ukrainian and Polish universities. A number of scientific publications and studies on the understanding of the concepts of 'concept', 'semantics', 'semantic network', 'basic research concepts', etc., by scientists are analysed. It emphasises the importance of studying and constructing a semantic network of scientific research, which made it possible to identify its main concepts and highlight basic concepts by constructing a thesaurus

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ МЕРЕЖІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

model of professional training of future history teachers in the context of their acquisition of university pedagogical education in history.

The purpose of the article is to conduct a semantic analysis of basic concepts and to develop a conceptual and categorical framework for scientific research into the system of professional training for future history teachers at universities in Ukraine and the Republic of Poland. The novelty of the study lies in the fact that, for the first time, the main concepts of semantic analysis of the basic concepts of scientific research of the system of professional training of future history teachers in Ukrainian and Polish universities are considered by means of comparative studies. The terminology field is analysed, and relevant concepts, terms, definitions and categories are identified. The practical aspect of the study lies in the theoretical justification and implementation of approaches to building a semantic network of the basic conceptual, and categorical apparatus of professional training for future history teachers, using the example of university education in Ukraine and the Republic of Poland.

The prospects for further scientific research include clarifying certain basic concepts that form the basis of doctoral research through trial discussions and implementation in educational practice, particularly in the professional training of future history teachers, with the extrapolation of leading foreign experience, particularly from universities in the Republic of Poland.

The article is the result of theoretical and analytical research and a summary of the scientific achievements of contemporary researchers.

Keywords: *History Teacher Training; Semantic Network; Comparative Analysis; Ukrainian Universities; Polish Universities.*

Постановка проблеми. Нині, в епоху глобальних трансформацій, цифровізаційних змін, соціально-турбулентних зсувів у суспільствах світу, наука і освіта потребують виважених стратегій випереджального розвитку, розгортання нових парадигм набуття й передачі знання майбутнім поколінням.

У свою чергу, це актуалізує нові дослідження, спонукає появу адекватних сьогоденню концепцій, методологій, інформаційних технологій, інноваційних освітніх ресурсів тощо. Проте, традиційно ефективність наукового дослідження повною мірою залежить від якісного семантичного аналізу його базових понять і визначення термінополя проблеми, яка вивчається. Саме концептуалізація понятійно-категоріального апарату дослідження уможливуватиме прогнозування і отримання бажаних результатів наукового пошуку, дасть змогу правильно змодельовати як сам процес дослідження, так і розкриватиме адаптивні підходи для досягнення мети, розв'язання завдань, підтвердження висунутих припущень, забезпечуватиме новизну та практичну реалізацію. Адже розуміння суті понять “концепт”, “семантика”, “семантичний аналіз”, “семантична мережа” є важливим чинником проведення аналітичних розвідок у системі університетської освіти, зокрема тих, що стосуються організації освітнього процесу з навчання педагогічних кадрів, а саме – професійної підготовки майбутніх учителів історії.

Маючи певний інтерес у компаративному дослідженні систем професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах України і Республіки Польща, вважаємо, що актуальність семантичного аналізу базових понять у цьому контексті постає ключовим аспектом обґрунтування основних концептів семантичної мережі зазначеного наукового дослідження.

Таким чином, в умовах трансформаційних змін у суспільстві та освіті, аналіз термінополя наукового дослідження сприяє глибшому розумінню суті

педагогічних процесів, забезпечує узгодженість у трактуванні основних категорій та концептів семантичної мережі підготовки учителів історії як в Україні, так і в Республіці Польща. Це, своєю чергою, дає змогу ідентифікувати спільні та відмінні риси систем професійної підготовки майбутніх учителів історії, що важливо для розроблення адаптивних стратегій навчання та інтеграції кращих практик обох країн.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Спираючись на результати напрацювань сучасних дослідників у процесі формування понятійно-категоріального апарату наукового дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів історії, було здійснено аналіз сукупності наукових джерел. Зокрема, розглянуто праці, спрямовані на з'ясування змісту термінів дослідницького інструментарію, зокрема таких, як: “концепт”, “семантика”, “семантична мережа” тощо. Окремо акцентовано увагу на визначенні базових понять наукового дослідження та їх узагальненні й систематизації у специфічну семантичну мережу професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах України та Республіки Польща. З'ясовано, що зміст поняття “концепт” у своїх наукових працях розкрили такі дослідники, як: С. Амеліна, О. Рибак, С. Семеріков, Р. Тарасенко і В. Шинкарук [19], Е. Бялек (E. Białek) [15], І. Гарбера [2], О. Джеріх [3], О. Зайченко [4], Л. Пасик [9] та ін. Проблематика поняття “семантика” знайшла відображення у працях таких науковців, як: В. Кірілічева [6], Т. Новак (T. Nowak) [17], А. Пайдзінська (A. Paidzińska) [18] та ін. Суті побудови і функціонування семантичних мереж присвячено роботи таких авторів, як: К. Айдукевич (K. Ajdukiewicz) [13], Я. Бартмінський (J. Bartmiński) [14], А. Богуславський (A. Bogusławski) [16], А. Вербіцька (A. Wierzbicka) [20], О. Дмитренко, Д. Ланде, О. Рибак [7, 8] та ін.

Таким чином, наукові напрацювання зазначених авторів стають теоретичною основою для поглибленого усвідомлення ролі семантики у форму-

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ МЕРЕЖІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

ванні освітнього та наукового дискурсу, зокрема процесу професійної підготовки майбутніх учителів історії в системі української і польської університетської освіти.

Мета, завдання і методи дослідження. Метою дослідження є розуміння суті та представлення основних концептів семантичної мережі наукового дослідження підготовки майбутніх учителів історії в українських і польських університетах. Відповідно завдання будуть такими: проаналізувати праці дослідників щодо розуміння суті понять “концепт”, “семантика”, “семантична мережа” та надати певні порівняльні узагальнення; здійснити аналіз джерел, що стосуються професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах України та Польщі та виокремити базові поняття наукового дослідження; визначити та охарактеризувати основні концепти семантичної мережі дослідження професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах України та Республіки Польща; порівняти семантичний контекст моделей професійної підготовки майбутніх учителів історії у вітчизняних та польських університетах, враховуючи сучасні освітні виклики.

Застосовано такі методи і способи дослідницьких розвідок, як: аналіз наукових джерел – здійснено глибоке вивчення сучасної літератури та публікацій, що стосуються професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах України та Польщі, з метою виявлення базових понять дослідження; порівняльний метод – проведено зіставлення моделей професійної підготовки майбутніх учителів історії у вітчизняних і польських університетах для визначення спільних і відмінних рис, враховуючи сучасні освітні виклики; семантичний аналіз – визначено та охарактеризовано основні концепти і поняття, що формують структуру семантичної мережі дослідження; систематизація та узагальнення – здійснено структурування отриманих даних і формулювання висновків щодо особливостей та тенденцій семантичної мережі професійної підготовки майбутніх учителів історії; емпіричні спостереження – використано педагогічний досвід та результати практичного впровадження понятійно-категоріального апарату наукового дослідження в освітній процес для підтвердження теоретичних положень; писовий метод – застосовано для фіксації та представлення основних результатів дослідження у вигляді структурованих висновків.

Виклад основних результатів. Слід зазначити, що термінологічна точність і чіткість визначень у викладанні гуманітарних дисциплін, зокрема історичних, набуває ключового значення для побудови цілісної семантичної мережі понять у системі підготовки майбутніх учителів історії. У контексті семантичного підходу в дослідженнях педагогічної освіти історичного спрямування особливої уваги

заслужують аналітичні результати, отримані низкою науковців, щодо концептів і семантичних профілів понять в українській і польській мовній традиції, а також їх вплив на формування культурної свідомості. Зокрема, вагомий внесок у розвиток семантичного підходу зробила також А. Пайдзінська, яка досліджувала семантику освітніх текстів та роль польської мови у передачі історичних знань [18]. Так, проблему семантичних мереж розглянуто дослідниками Д. Ланде і О. Дмитренко, які інтерпретують семантичні мережі як засіб моделювання системи мовних значень і взаємозв'язків між ними. Вони акцентують увагу на ролі семантичних мереж у впорядкуванні та структуризації знань у свідомості людини [7]. Таким чином учені вивчають семантичні зв'язки в межах когнітивного підходу до аналізу мови, становлення теорії семантичних мереж, пропонують графічну репрезентацію знань у формі вузлів і зв'язків, що стає підґрунтям для подальших лінгвістичних і педагогічних досліджень у цій галузі. Адже застосування такого підходу уможливорює не лише глибше осмислення структури та механізмів функціонування освітнього дискурсу, але й уможливорює для нас ефективно моделювати процеси професійної підготовки майбутніх учителів історії в умовах сучасної цифровізації.

Водночас проблематика семантичного аналізу в контексті дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів історії з метою виокремлення базових понять стала предметом нашої уваги й обумовила:

- семантичний аналіз як ефективний інструмент виявлення ключових понять і категорій у структурі професійної освіти;
- змістове наповнення та структура базових понять у процесі професійної підготовки майбутніх учителів історії;
- значущість семантичної впорядкованості навчального матеріалу;
- семантичні поля педагогічних понять та їх вплив на якість фахової (історичної) підготовки учителів історії.

Узагальнення напрацювань учених дало змогу окреслити підходи до ідентифікації та систематизації базових понять, що становлять підґрунтя для побудови семантичної мережі та формування тезаурусної моделі професійної підготовки майбутніх учителів історії. Тим самим семантичний аналіз дав змогу не лише чітко окреслити зміст базових термінів і понять, а й уможливило створення ефективної тезаурусної моделі їх взаємозв'язків з урахуванням специфіки професійної підготовки педагогів взагалі, а вчителів історії зокрема, що є запорукою якісного впровадження інноваційних підходів в освітній процес університету. Також варто зазначити, що семантичний аналіз базових понять є клю-

човим для формування цілісної методології дослідження, дає можливість уникнути термінологічних розбіжностей і сприяє підвищенню якості дослідницьких результатів з вивчення системи підготовки педагогічних кадрів, отже, фундаментальне розуміння основних концептів забезпечує міцність і ефективність усієї системи підготовки майбутніх учителів історії.

Вважаємо, що основні концепти семантичної мережі наукового дослідження полягатимуть у визначенні базових понять, таких як: “професійна підготовка”, “учитель історії”, “педагогічна освіта”, “історична освіта”, “університетська освіта” та ін. Кожен із цих концептів відіграє важливу роль у формуванні структурних зв’язків між елементами системи професійної підготовки майбутніх учителів історії, забезпечуючи узгодженість термінології та підходів між українською й польською освітньою традицією. Відповідно, поняття “семантична мережа” охоплюватиме взаємозв’язки між теоретичними і практичними аспектами професійної підготовки, відобразатиме вплив євроінтеграційних процесів, цифровізації та адаптації освітніх стратегій до сучасних викликів. Такий підхід дасть змогу не лише моделювати освітній процес, а й інтегрувати кращі практики обох країн, сприяючи розвитку інноваційних методик навчання та підвищенню якості підготовки майбутніх учителів історії.

У процесі побудови семантичної мережі наукового дослідження професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах України було виокремлено ключові поняття, що визначають структуру та зміст цієї підготовки, що посприяло глибшому розумінню тенденцій і особливостей формування професійних якостей майбутніх педагогів.

Важливим аспектом аналізу стало врахування сучасних освітніх викликів, таких як: інтеграція цифрових технологій в освітній процес, оновлення навчальних програм відповідно до європейських стандартів та розвиток педагогічної майстерності. Адже семантична мережа відображає багаторівневу структуру професійної підготовки, де кожен концепт займає своє місце, формуючи цілісну систему знань, навичок і цінностей, потрібних для ефективної діяльності майбутніх учителів історії.

Серед дослідників, які приділяють увагу семантичному аналізу базових понять у педагогічній науці, можна віднести таких, як: О. Зайченко [4], яка розглядає загальну характеристику поняття “концепт”; Д. Кирик, який досліджує особливості концептів у сучасній українській енциклопедичній науці [5]; М. Ростока, яка аналізує семантику базових понять у контексті обґрунтування методологічних засад інформаційно-аналітичної системи підготовки наукових кадрів [10]; І. Яловега і С. Зуб, які розкривають семантичні відмінності понять “нова-

ція”, “нововведення” та “інновація” у контексті досліджень педагогіки [12]. Дослідження цих науковців сприяють глибшому розумінню структури й змісту ключових термінів, забезпечують теоретичне підґрунтя для поповнення смисловим змістом сучасної моделі професійної підготовки майбутніх учителів історії та інтеграції інноваційних підходів в освітній процес їхньої університетської освіти.

Тим самим, проблематику безпосередньо змісту поняття “концепт” нині активно вивчає спільнота дослідників та у своїх наукових працях розкриває концепт як багатовимірне ментальне утворення, що концентрує знання, досвід і ціннісні орієнтири певної культури; окреслює функції концепту в упорядкуванні та структуризації знань у свідомості людини; акцентує увагу на культурно-історичному аспекті концептів як елементів мовної картини світу; розглядає концепт як одну з базових категорій когнітивної лінгвістики, пов’язану з відображенням соціально значимих смислів. Напрацювання учених дали змогу сформувати провідні підходи до тлумачення концепту в сучасних гуманітарних науках, що має принципове значення для побудови теоретичного підґрунтя дослідження семантичної мережі професійної підготовки майбутніх учителів історії в українських і польських університетах.

Проблематика поняття “семантика” знайшла відображення у працях науковців, які тлумачать її як цілісну систему значень, що визначає організацію мови та процеси мислення; зосереджують увагу на багаторівневому аналізі смислів лексичних одиниць у межах мовної картини світу; розглядають її крізь призму функціонування мовних засобів у різноманітних комунікативних ситуаціях; а також досліджують семантичні структури в контексті когнітивного підходу до вивчення мови.

Зауважимо, що польські науковці поняття “семантика” розглядають як складник лінгвістичної теорії значення, суть якої вивчення структури і зміни значень слів, семантичні поля, когнітивні аспекти визначень та взаємозв’язок мовної семантики з культурою [17]. Тобто польські дослідники розглядають семантику як міждисциплінарну галузь, яка поєднує логіко-філософські, мовознавчі та когнітивні підходи. Зокрема, фундаментальні засади формальної семантики були закладені представниками львівсько-варшавської школи. Отже, компаративістичний аналіз українських і польських підходів до семантики дав змогу стверджувати, що: семантика розглядається як багатовимірне явище, а не лише як лексичне значення; увага до когнітивних і культурних чинників формування смислу; активне використання поняття мовної картини світу. Проте для польської освітньої традиції характерні: сильний логіко-філософський фундамент; чітке розмежування семантики і прагматики; розвинена етнолінгвістична та когнітивна семантика.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ МЕРЕЖІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Українська освітня традиція у цьому контексті зосереджує увагу на тому, що: семантика часто аналізується у зв'язку з: концептологією, лінгвокультурологією, дискурсивним аналізом; більший акцент робиться на національно-культурній специфіці значень; семантика тісно інтегрується з педагогічними, історико-культурними та соціальними дослідженнями.

Слід зазначити, що в українському науковому сегменті семантика традиційно осмислюється як складний багаторівневий феномен, тісно пов'язаний із мисленням, культурою та мовною системою, спирається на психолінгвістичну та історичну семасіологію, більший акцент на динаміці значення та національно-культурній специфіці. Натомість польський підхід характеризується теоретичною системністю та філософською структурованістю і спрямованістю, тоді як українські семантичні дослідження мають гуманітарно-інтерпретативний вимір (наприклад, праці С. Швачко присвячені аналізу лексико-семантичних полів [11]). Також у сучасному українському мовознавстві семантика дедалі частіше розглядається крізь призму когнітивної лінгвістики, що простежується у працях Т. Вільчинської [1], де авторкою значення інтерпретується як результат концептуалізації дійсності. Окремий напрям становлять дослідження граматичної семантики та діахронічних змін значення, представлені роботами В. Кірілічевої та О. Шпить [6]. Адже загалом українська позиція вирізняється поєднанням класичної семасіології з когнітивними та культурологічними підходами до аналізу значення.

Цікавий досвід у контексті нашої публікації отримано при вивченні результатів низки українських досліджень, у яких проаналізовано поняття “семантична мережа” (Semantic Network). Так, поняття “семантична мережа” розробляється переважно в межах комп'ютерної лінгвістики, теорії подання знань та автоматизованого аналізу текстів. Наприклад, семантичну мережу О. Дмитренко, Д. Ланде і О. Рибак розглядають як графову (онтологічну) модель репрезентації знання (вершини відповідають поняттям, а ребра – семантичним відношенням між ними). Дослідники використовують семантичні мережі для порівняльного аналізу текстів і визначення ступеня їхньої змістової подібності. Тим самим дослідники стверджують, що семантична мережа є формалізованою моделлю подання знань, у якій смислові зв'язки між поняттями відображають структуру тексту [7, 8]. Окрім того, Д. Ланде і О. Рибак, досліджують семантичні мережі в контексті інтеграції з методами обробки природної мови та великими мовними моделями, що розширює їх можливості як інтелектуальних моделей знань.

Отже, в українських дослідженнях семантична мережа інтерпретується не лише як технічна модель, а і як універсальний інструмент аналізу та

організації сенсів [8]. Ключовою ідеєю їхніх досліджень є еволюція семантичних мереж, спрямована на інтелектуальні системи, що, на нашу думку, може стати одним із інноваційних чинників розроблення семантичної мережі професійної підготовки майбутніх учителів історії українській університетської освіти.

До того ж, розвиток зазначеної проблеми пов'язаний із іменами таких дослідників, як: С. Амеліна, С. Семеріков, Р. Тарасенко і В. Шинкарук, дослідження яких стосуються використання інтерактивних семантичних мереж у галузі мовної освіти й перекладознавства, а семантична мережа трактується як дидактичний інструмент структурування знань. Науковці вважають, що інтерактивні семантичні мережі дають змогу візуалізувати систему понять та зв'язків між ними, що сприяє формуванню цілісного розуміння тексту [19]. Основним аспектом їхнього дослідницького пошуку є дидактичний потенціал семантичних мереж.

Результати компаративного аналізу українських і польських підходів щодо семантики дали змогу стверджувати, що:

– українські пріоритети у цьому контексті у більшості аспектів розмежовують поняття “семантика” (лінгвістичне і когнітивне значення) і “семантична мережа” (модель подання відповідного знання), а також акцентуються на прикладному й міждисциплінарному використанні в освітньому сегменті, активній конвергенції з інформаційними технологіями, зокрема із штучним інтелектом;

– польські пріоритети зосереджені на теоретичному підході до аналізу значень, тобто семантика – мовно-когнітивна та культурна категорія [16, 20], формалізованим моделям типу семантичних мереж приділяється менше уваги.

Отже, польська наукова спільнота репрезентує семантику як теоретико-філософську категорію значення, тоді як українські дослідження семантичної мережі орієнтовані на моделювання, формалізацію та практичне застосування сенсів. Таким чином, обидві традиції доповнюють одна одну: польська – на рівні інтерпретації значення, українська – на рівні його структурної репрезентації.

На нашу думку, до основних концептів семантичної мережі наукового дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів історії в українських і польських університетах можна віднести такі, як: “професійна підготовка майбутніх учителів” (“професійна підготовка” ↔ “майбутній учитель історії”), “педагогічна освіта історичного спрямування” (“педагогічна освіта”), “історична освіта педагога” (“історична освіта”) “університетська педагогічна освіта історичного спрямування” (“університет” ↔ університетська освіта” ↔ педагогічна освіта” ↔ “історико-педагогічна база знань” ↔ “інформаційно-аналітична діяльність май-

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ МЕРЕЖІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ В УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

бутніх учителів” ↔ “формування національної ідентичності майбутніх учителів історії”) (рис. 1) тощо, а також “європейська інтеграція” та “міжкультурна комунікація”. Саме ці концепти мають формувати

ядро сучасної моделі професійної підготовки майбутніх учителів історії, відображаючи як національні освітні традиції, так і тенденції європейського освітнього простору.

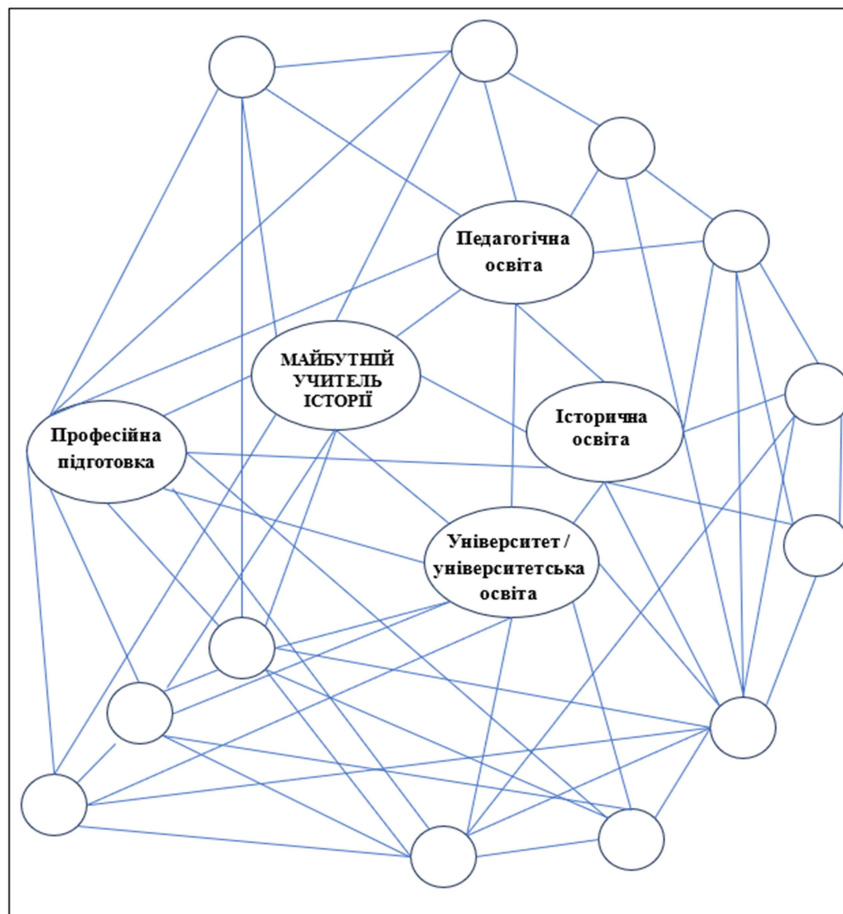

Рис. 1. Фрагмент основних концептів семантичної мережі наукового дослідження систем професійної підготовки майбутніх учителів історії в українських і польських університетах

Також слід відмітити, що нині в українських університетах акцент робиться на розвитку ціннісних орієнтацій і адаптації до цифрових трансформацій, у той час як у польських університетах підкреслюється вагомість міжкультурного діалогу, інтеграції інноваційних методик та співставлення історичних наративів. Концепти “інформаційна грамотність” і “педагогічна майстерність” є спільними для обох освітніх систем – української і польської, оскільки забезпечують підґрунтя для самостійності, критичного мислення та здатності майбутніх учителів історії реагувати на виклики сучасного освітнього середовища.

Таким чином, семантична мережа має охоплювати багатогранний зміст професійної підготовки майбутніх учителів історії, поєднуючи традиційні й сучасні підходи, що сприятиме формуванню конкурентоздатних, мобільних і відкритих до інновацій педагогів у межах інтегрованого європейського освітнього простору.

Дискусія. Компаративний огляд українських і польських підходів до семантики дав змогу виокремити низку дискусійних питань. Так, в українських дослідженнях поняття “семантична мережа” розвивається переважно у межах комп’ютерної лінгвістики, оброблення природної мови та моделювання знання, де воно трактується як графова структура, що відображає взаємозв’язки між поняттями. У той же час семантичні мережі застосовуються для порівняльного аналізу текстів (Д. Ланде, О. Дмитренко, 2019 [7]), в інтерактивних освітніх системах (С. Амеліна, С. Семеріков, Р. Тарасенко, В. Шинкарук, 2020 [19]), а також у поєднанні з великими мовними моделями для розширення інтелектуальних репрезентацій знань (Д. Ланде, О. Рибак, 2025 [8]).

Таким чином, українські підходи вирізняються практичною спрямованістю, інтеграцією технологій та формалізацією смислу, тоді як польські дос-

лідники семантики у логічній та хронологічній інтерпретації акцентують увагу на логіко-філософській, когнітивній та культурній інтерпретації значення (К. Айдукевич, 1960 [13]; А. Богуславський, 1988 [16]; А. Вежбіцька, 1996 [20]; Я. Бартмінський, 2007 [14]). Таким чином, українські та польські дискусії щодо підходів взаємодоповнюють один одного: перші – через моделювання та застосування, другі – через концептуальний та когнітивний аналіз.

Висновки. Отже, семантична мережа наукового дослідження підготовки майбутніх учителів історії – це структурована система взаємопов'язаних понять, що відображає логічні та змістові зв'язки між ключовими концептами певної предметної області. У контексті професійної підготовки майбутніх учителів історії семантична мережа дає можливість візуалізувати й аналізувати основні категорії, їх взаємозв'язки, а також тенденції розвитку освітнього середовища університету, тим самим сприяючи цілісному розумінню структури й змісту майбутньої педагогічної діяльності.

Семантичний аналіз, як метод дослідження, спрямовано на виявлення, інтерпретацію та систематизацію значень базових понять, категорій і термінів у певній предметній галузі. Він ґрунтується на аналізі смислових зв'язків між поняттями, що уможливорює глибше розуміння їх структури, функцій та ролі у формуванні наукової картини дослідження систем професійної підготовки майбутніх учителів історії в українських і польських університетах. Тобто, у контексті професійної підготовки майбутніх учителів історії семантичний аналіз дає змогу виявити основні категорії педагогічної діяльності учителів історії, відобразити їх динаміку та взаємозв'язки, а також визначити тенденції розвитку освітнього середовища університету.

У межах вивчення професійної підготовки майбутніх учителів історії особливу увагу приділено аналізу семантики базових понять, що формують концептуальний апарат наукового дослідження. Зокрема, такі поняття, як: “професійна підготовка”, “учитель історії”, “педагогічна освіта”, “історична освіта” й “університетська освіта” мають багатограний зміст і забезпечують основні аспекти концептуалізації понятійно-категоріального апарату.

Таким чином, семантична мережа базових понять дослідження забезпечуватиме системне бачення предметної галузі. Її обґрунтоване застосування посприє цілісному розумінню семантичних процесів професійної підготовки майбутніх учителів історії, що слугуватиме визначенню перспективних напрямів її розвитку в умовах цифровізації освіти й інтеграційних кроків просування до європейського освітнього простору, а також віднайде свій подальший розвиток у завершальному етапі побудови тезаурусної моделі нашого науково-педагогічного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчинська Т.А. Когнітивна семантика і концептуалізація дійсності. Тернопіль : Астон, 2012. 180 с.
2. Гарбера І. Функціонування терміна “концепт” у сучасній лінгвістиці. *Вісник Донецького національного університету Серія Б. Гуманітарні науки*. 2014. № 1-2. С. 65–71. URL: <https://jvestnik-b.donnu.edu.ua/article/view/2476> (дата звернення: 11.03.2026).
3. Джеріх О. “Концепт” у сучасній когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології: поняття та структура. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. 2018. Вип. 35–36. С. 61–69. DOI: <https://doi.org/10.31558/2075-2970.2018.35-36.7>.
4. Зайченко О.В. Поняття “концепт”, його загальна характеристика. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: серія “Філологія”*. 2012. Вип. 1 (24). С. 78–81. URL: <https://journals.ou.edu.ua/Philology/article/view/932> (дата звернення: 11.03.2026).
5. Кирик Д.П. Концепт. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол. : І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-3254> (дата звернення: 11.03.2026).
6. Кірілічева В. Семантика граматичних евіденціалів та особливості її відтворення засобами “неевіденційних” мов. *Мовознавство*. 2024. Вип. 6. С. 76–92. DOI: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-339-2024-6-004>.
7. Ланде Д.В., Дмитренко О.О. Побудова семантичних мереж та визначення ступеня розбіжності текстів. *Інформація і право*. 2022. Вип. 2 (41). С. 44–51. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2\(41\).270362](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2(41).270362).
8. Ланде Д.В., Рибак О.О. Застосування великих мовних моделей для інтелектуального розширення семантичних мереж. *Інформаційні технології та безпека*. 2025. Вип. 3 (1). С. 89–99. DOI: <https://doi.org/10.20535/2411-1031.2025.13.1.328970>.
9. Пасик Л. Концепт як об'єкт дослідження когнітивної лінгвістики. *Актуальні питання іноземної філології*. 2021. Вип. 3. С. 134–138. URL: <https://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology/article/view/3000> (дата звернення: 11.03.2026).
10. Росток М. Л. Семантичний аналіз базових понять дослідження щодо побудови інформаційно-аналітичної системи підготовки наукових кадрів. *Системні технології*. 2022. Вип. 2 (139). С. 122–136. DOI: <https://doi.org/10.34185/1562-9945-2-139-2022-12>.
11. Швачко С.О. Лексико-семантичне поле кількості в сучасній англійській мові. Київ : Вища школа, 1981. 98 с.
12. Яловега І., Зуб С. Новація, нововведення, інновація – семантика базових понять інноватики. *Фізико-математична освіта*. 2021. Вип. 28 (2). С. 89–98. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2021-028-2-015>.
13. Ajdukiewicz K. *Język i poznanie*. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1960. 200 с.
14. Bartmiński J. 2007. *Językowy obraz świata*. Lublin : UMCS, 320 s.
15. Białek E. *Koncept polskość w ujęciu etnolingwistycznym*. *Etнологістика. Проблеми мови і культури*. 2025. Wyd. 37. S. 111–128. DOI: <https://doi.org/110.17951/et.2025.37.111>.
16. Bogusławski A. *O pojęciu znaczenia*. Warszawa : PWN, 1988. 150 s.
17. Nowak T. *Przegląd badań z zakresu semantyki języ-*

koznawczej prowadzonych w Polsce po 1989 roku. *Język Polski*. 2015. Wyd. 1-2. S. 13–30. DOI: <https://doi.org/10.31286/JP.95.1-2.3>

18. Paidzińska, A. (2012). *Polszczyzna o pamięci*, [w:] *Pamięć jako kategoria rzeczywistości kulturowej*, red. Jan Adamowski, Marta Wójcicka. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2012. S. 97–108.

19. Tarasenko R., Amelina S., Semerikov S., Shynkaruk V. Using of Resource Sources of Interactive Semantic Networks in Offline Translator Training. In: *Proceedings of the 2nd Myroslav I. Zhaldak Symposium on Advances in Educational Technology – AET*. 2023. (pp. 390–405). DOI: <https://doi.org/10.5220/0012064800003431>.

20. Wierzbicka A. *Semantics: Primes and Universals*. Oxford : Oxford University Press, 1996. 256 p.

REFERENCES

1. Vilchynska, T.P. (2012). *Kohnityvna semantyka i kontseptualizatsiia diisnosti : monohrafiia [Cognitive semantics and the conceptualization of reality]*. Ternopil, 180 p. [in Ukrainian].

2. Harbera, I. (2014). *Funktsionuvannia termina “kontsept” u suchasni linhvistyky [Functioning of the term “concept” in modern linguistics]*. *Bulletin of Donetsk National University. Series B: The Humanities*. No. 1-2. pp. 65–71. Available at: <https://jvestnik-b.donnu.edu.ua/article/view/2476> (Accessed 11 March 2026) [in Ukrainian].

3. Dzherikh, O. (2018). “Kontsept” u suchasni kohnityvni linhvistyky ta linhvokulturolohii: poniattia ta struktura [“Concept” in modern cognitive linguistics and lingvocultural studies: definition and structure]. *Typology of language meanings in diachronic and contrastive aspects*. Vol. 35–36. pp. 61–69. DOI: <https://doi.org/10.31558/2075-2970.2018.35-36.7> [in Ukrainian].

4. Zaichenko, O.V. (2012). *Poniattia “kontsept”, yoho zahalna kharakterystyka [Notion of ‘concept’, its general features]*. *Scientific Notes Of Ostroh Academy National University, Philology Series*. Vol. 1 (24). pp. 78–81. Available at: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/932> (Accessed 11 March 2026) [in Ukrainian].

5. Kyryk, D.P. (2014). *Kontsept*. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine] / redkol. : I.M. Dziuba, A.I. Zhukovskiy, M.H. Zhelezniak et al ; NAN Ukrainy, NTSh*. Kyiv. Available at: <https://esu.com.ua/article-3254> (Accessed 11 March 2026) [in Ukrainian].

6. Kirilicheva, V. (2024). *Semantyka hramatychnykh evidentsialiv ta osoblyvosti yii vidtvorennia zasobamy “nevidentsialnykh” mov [The semantics of grammatical evidentials and ways of rendering it in languages without evidentiality]*. *Linguistics*. Vol. 6. pp. 76–92. DOI: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-339-2024-6-004> [in Ukrainian].

7. Lande, D.V. & Dmytrenko, O.O. (2022). *Pobudova semantychnykh merezh ta vyznachennia stupenia rozbizhnosti tekstiv [Building semantic networks and determining the degree of textual divergence]*. *Information and Law*. Vol. 2 (41). pp. 44–51. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2\(41\).270362](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.2(41).270362) [in Ukrainian].

8. Lande, D.V. & Rybak, O.O. (2025). *Zastosuvannia velikykh movnykh modelei dla intelektualnoho rozshyrennia semantychnykh merezh [Application of large language models for intelligent expansion of semantic networks]*. *Information Technology and Security*. Vol. 3 (1). pp. 89–99. DOI:

<https://doi.org/10.20535/2411-1031.2025.13.1.328970> [in Ukrainian].

9. Pasyk, L. (2021). *Kontsept yak ob'ekt doslidzhennia kohnityvnoi linhvistyky [Concept as an object of research of cognitive linguistics]*. *Current Issues of Foreign Philology*. Vol. 3. pp. 134–138. Available at: <https://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology/article/view/3000> (Accessed 11 March 2026) [in Ukrainian].

10. Rostoka, M.L. (2022). *Semantychnyi analiz bazovykh poniat doslidzhennia shchodo pobudovy informatsiino-analitychnoi systemy pidhotovky naukovykh kadrov [Semantic analysis of the basic concepts of research on the construction of an information-analytical system for the training of scientific personnel]*. *System technologies*. Vol. 2 (139). pp. 122–136. DOI: <https://doi.org/10.34185/1562-9945-2-139-2022-12> [in Ukrainian].

11. Shvachko, S.O. (1981). *Leksyko-semantychno pole kilkosti v suchasni anhliskii movi [The lexical-semantic field of quantity in modern English]*. Kyiv, 98 p. [in Ukrainian].

12. Yaloveha, I. & Zub, S. (2021). *Novatsiia, innovatsiia – semantyka bazovykh poniat innovatyky [Novation, implementation of novation, innovation – conceptual semantic in innovation science. Physical and Mathematical Education]*. *Physical and mathematical education*. Vol. 28 (2). pp. 89–98. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2021-028-2-015> [in Ukrainian].

13. Ajdukiewicz, K. (1960). *Język i poznanie [Language and Cognition]*. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 200 c. [in Polish].

14. Bartmiński, J. (2007). *Językowy obraz świata [The Linguistic Worldview]*. Lublin : UMCS, 320 s. [in Polish].

15. Białek, E. (2025). *Koncept polskość w ujęciu etnolingwistycznym [The concept of ‘Polishness’ in an ethno-linguistic context]*. *Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury*. Wyd. 37. pp. 111–128. DOI: <https://doi.org/110.17951/et.2025.37.111>. [in Polish].

16. Bogusławski, A. (1988). *O pojęciu znaczenia [On the Concept of Meaning]*. Warszawa : PWN, 150 s. [in Polish].

17. Nowak, T. (2015). *Przegląd badań z zakresu semantyki językoznawczej prowadzonych w Polsce po 1989 roku [A Review of Research in the Field of Linguistic Semantics Conducted in Poland Since 1989]*. *Język Polski*. Vol. 1–2. pp. 13–30. DOI: <https://doi.org/10.31286/JP.95.1-2.3> [in Polish].

18. Paidzińska, A. (2012). *Polszczyzna o pamięci*, [w:] *Pamięć jako kategoria rzeczywistości kulturowej [The Polish Language and Memory, [in:] Memory as a Category of Cultural Reality]*. red. J. Adamowski, M. Wójcicka, Lublin : Wydawnictwo UMCS. S. 97–108 [in Polish].

19. Tarasenko, R., Amelina, S., Semerikov, S. & Shynkaruk, V. (2023). *Using of Resource Sources of Interactive Semantic Networks in Offline Translator Training*. In: *Proceedings of the 2nd Myroslav I. Zhaldak Symposium on Advances in Educational Technology – AET*. (pp. 390–405). DOI: <https://doi.org/10.5220/0012064800003431> [in English].

20. Wierzbicka, A. (1996). *Semantics: Primes and Universals*. Oxford: Oxford University Press, 256 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 13.03.2026

Прийнято до друку: 18.05.2026

Опубліковано: 29.05.2026